

Adolf Schullerus, *Tipologia basmelor românești și a variantelor lor. Conform sistemului tipologiei basmului întocmit de Antti Aarne*. Traducere din limba germană de Magda Petculescu. Ediție îngrijită și prefață de I. Oprișan, Editura Saeculum I. O., București, 2006, 174 p.

Nu știu câtă valabilitate mai au astăzi, în A. D. 2007, vorbele pline de sens spuse de Mihail Kogălniceanu la 1840, în *Introducere* la „Dacia literară”, conform cărora, la

vremea respectivă, „dorul imitației” devenise „o manie primejdioasă”, omorând „în noi duhul național”, iar „traducțiile ... nu fac o literatură”, dar fapt este că în zilele noastre se traduce și se publică într-un ritm extrem de alert, oferta de literatură străină depășind vizibil pe aceea de scrieri autohtone, clasice sau contemporane. Aceeași este situația și în ceea ce privește cartea științifică, autorii români răzbind greu în concurența cu confrății lor de peste hotare, care beneficiază, în limba lor de origine (mai ales dacă aceasta este engleza), și de ediții *on-line*, mult mai ieftine și mai accesibile.

Strategia care există sau ar trebui să existe la nivelul editurilor, în ceea ce privește alegerea autorilor și a titlurilor, pare a fi dictată, cel mai adesea, mai ales în cazul operelor beletristice, de succesul de public, pe principiul sănătos ori nu, corect sau ba, că tot ce se vinde bine la New York sau la Paris o să aibă succes de casă și la București sau Vaslui. În felul acesta, piața este invadată de *literatura de consum*, de așa-numita „popular literature”, în engleză, sau „trivial Literatur”, în germană, situație valabilă atât la nivelul literaturii artistice cât și la acela al literaturii științifice.

În ceea ce privește segmentul, relativ restrâns, al cărții de folclor/ folcloristică, etnologie, antropologie, cu un public-cititor puțin limitat numeric, specializat, profesionalizat, acesta suferă mai ales datorită vizibilității extrem de reduse, lipsei unei promovări adecvate, asemenea cărți riscând să rămână pur și simplu necunoscute chiar și celor pentru care au fost, în mod special, traduse, celor cărora li se adresează, potențialilor lor beneficiari, cititori și critici.

Între cărțile scrise de autori români sau străini, în altă limbă decât cea românească și traduse, în ultima vreme, în românește se numără și *Tipologia basmelor românești și a variantelor lor* de Adolf Schullerus. Autorul, originar din România (s-a născut la 7 martie 1864, în „satul Făgăraș”, cum scrie biograful lui, Herman Kügler, și a murit la Sibiu, pe data de 27 ianuarie 1928), este singurul folclorist aparținând acestui spațiu cultural care a publicat în celebra serie „FFC” („Folklore Fellow Communication”) a Academiei de Științe Finlandeze – Suomalainen Tiedekatemia [și nu Fiedekatemia, cum apare în *Nota asupra ediției*, p. 9; un rând mai sus chiar numele autorului este tipărit greșit!] o operă de pionierat în domeniul folclorului, *Verzeichnis der rumänischen Märchen und Märchenvarianten nach dem System der Märchen Typen Antti Aarnes*, Helsinki, 1928.

Traducătoarea și editorul au optat pentru „tipologie”, când titlul german indică limpede că este vorba de un „catalog”, așa cum numele studiului fundamental, elaborat de finlandezul Antti Aarne, care îi servește drept model cercetătorului sas, este *Verzeichnis der Märchentypen* („FF Communication”, No. 3, 1910, ediția a doua, 1928). Ideea de „clasificare” (diferită de „tipologie”) este păstrată și în ediția tradusă

în engleză și extinsă a „catalogului” lui Antti Aarne, realizată de americanul Stith Thompson, *The Types of the Folktale. A Classification and Bibliography*, „FF Communication”, No 184, Helsinki, 1961 (ediție revăzută, 1964), citată în lumea științifică sub sigla AT sau ATh, indicându-i pe cei doi autori (finlandezul Aarne și americanul Thompson) ai Catalogului internațional de basme.

Dincolo de aceste precizări, care ar putea părea pedante, dar care au importanța lor pentru receptarea, acum, a operei lui Schullerus, rămâne gestul cultural de mare însemnătate de a transpune, în limba patriei sale de adopție, o scriere fundamentală pentru cultura românească.

Adolf Schullerus face parte din galeria destul de largă a folcloriștilor săi (Arthur și Albert Schott, Franz Obert, Pauline Schullerus etc.) preocupați de creșterea populară a concetățenilor lor români din Transilvania și Banat, introdusă, prin culegerile și traducerile lor, în circuitul literar și științific european, chiar mai înainte ca Vasile Alecsandri să realizeze celebra sa colecție *Poezii populare. Balade sau cântice bătrânești*, 2 vol., 1852-53, care va face o carieră internațională prin traduceri în franceză, engleză, germană.

Tipologia ... lui Adolf Schullerus, apărută acum sub îngrijirea lui I. Oprișan, marchează un moment important în cercetarea prozei populare românești și indică o foarte timpurie tendință de *sincronizare* a cercetării basmului românesc cu noile direcții din cercetarea internațională. Modelul declarat al lucrării lui Schullerus este „catalogul” finlandezului Antti Aarne, *Verzeichnis der Märchen Typen*, „FFC” nr. 3, Helsinki, 1910, fiind astfel printre primele ecouri, în afara spațiului nord-vest european, scandinav-baltic, ale celebrei lucrări, care va deveni, prin adăugirile lui Stith Thompson, unul din cele mai prețuite instrumente de lucru în studiul narărilor populare.

Încercarea lui Schullerus a rămas unică și stingheră în folcloristica românească, în timp ce numeroase alte culturi au realizat, ulterior, tipologii/cataloge ale repertoriului național de povești, confirmând și completând, astfel, schema propusă de Antti Aarne și Stith Thompson (printre cele din urmă, cunoscute mie, *Typenverzeichnis der bulgarischen Volksmärchen* (Catalogul tipurilor de povești populare bulgărești), „FF Communication”, no. 275, Helsinki, 1995).

La ce bun, s-ar putea întreba cineva, un astfel de repertoriu schematizat al prozei populare? Răspunsul, simplă, a teribil de complicatei munci de elaborare a unor astfel de cataloage stă în calitatea acestora de a fi extrem de utile instrumente de lucru; standardizarea informației ușurează munca de căutare și de identificare a basmelor concrete sau a motivelor acestora, încât a nu te raporta la ATh sau la varianta actualizată

a acestuia realizată de Hans-Jörg Uther, *The Types of International Folktales. A Classification and Bibliography*, 3 vol., Helsinki, 2004, cunoscută sub sigla ATU (Aarne-Thompson-Uther), te lasă afară sau te adăugă în marginea cercetării științifice internaționale. Se poate spune că, la 1928, prin *Catalogul...* lui Schullerus, eram mai aproape de tendințele europene ale cercetării basmului decât suntem astăzi.....

Opera folcloristului s-a fost puțin cunoscută în România, deși referiri la aceasta și încercări de a o pune în valoare s-au mai făcut. Editorul ediției în limba română, I. Oprișan, retipărește în *Addenda la Catalog* studiile lui Corneliu Bărbulescu, *Catalogul poveștilor populare românești (Note preliminare)*, „REF”, 1-2, 1960, I. C. Chișinău, *Problemele clasificării și definirii literaturii populare românești*, „SCILF”, III, 1954, Hermann Klüger, *Adolf Schullerus. In memoriam*, „FFC” nr. 80, 1928, și Ovidiu Papadima, *Adolf Schullerus și folclorul românesc* (fragmente), din vol. *Literatura populară română*, 1968. Ordinea celor patru contribuții în *Addenda* este aleatorie, cum se vede (sau cum mi se pare mie), dar cronologia textelor arată o oarecare consecvență, pe durata a cel puțin patru decenii (1928-1968).

Cele nouă pagini ale necrologului lui Hermann Klüger, *Adolf Schullerus zum Gedächtnis*, cuprind nu numai o caldă evocare a vicarului episcopal și preot la Sibiu, director al școlii elementare din Agnita, profesor de limba germană la seminarul din Sibiu, cu un doctorat în filozofie despre *Critica vechii credințe nordice în Valhala*, dar și aprecieri elogioase la adresa acestuia, atât ca un cercetător dedicat al istoriei, limbii și folclorului conașionalilor săi sași, dar și ca un erudit în ceea ce privește basmele, inclusiv cele românești, scrutând originea acestora și studiind folclorul „pe baze istorice, o cerință pe care prezentul – suntem în 1928 – nu o mai poate ignora, dacă dorește păstrarea caracterului științei devenite independente (este vorba despre folcloristică – n. mea N. C.) și nu vrea să fie, ca altădată, o joacă prietenească sau o recuperare a evoluției sunetelor”.

Adăugată excelentei ediții a colecției *Basme valahe cu o introducere despre poporul valah și o anexă destinată explicării basmelor* de frații Arthur și Albert Schott, apărută pentru prima dată în 1845 (Traducere, prefață și note de Viorica Nișcov, Editura Polirom, 2003) și admirabilei transpuneri în limba română a notelor de drum ale lui Richard Kunisch, *București și Stambul. Schițe din Ungaria, România și Turcia*. Traducere din limba germană, prefață și note de Viorica Nișcov, Editura Saeculum I. O., 2000 (în care se găsește prototipul acceptat de istoricii literari al poemului eminescian *Lucefărul*), versiunea românească a *Tipologiei basmelor românești și a variantelor lor* de Adolf Schullerus ne dă o mostră de *Arbeit* nemșesc, meticolos și atent, dus până la capăt, cu toate dificultățile inerente unui astfel de demers, muncă pe care,

cu tristețe o spunem, institute *naționale* de cercetare, colective de oameni plătiți de la bugetul de Stat, nu au reușit, în zeci de ani, să o finalizeze.

Poate că versiunea din 1928 a *Catalogului* lui Schullerus, transpusă acum (cu unele imperfecțiuni) în românește, le va da un nou impuls...

Nicolae Constantinescu